

Odbor lidských práv a ochrany menšin

Zápis ze zasedání Výboru pro podporu osob s omezenou schopností právně jednat

Datum: 24.06.2025

Poradu řídila: Camille Latimier (SPMP ČR)

Přítomni: Mgr. Barbora Brozová Rittichová (MSP), JUDr. Štefan Čulík (MPSV), Mgr. Blanka Espinoza (ÚV ČR), Mgr. Jakub Geier (MV), Mgr. Jana Kolářková Zapletalová (JA, online), JUDr. Pavel Kotrady (Okresní soud ve Vsetíně), JUDr. Pavel Ptáčník (ÚV ČR), Mgr. Aneta Redlichová (MSP), JUDr. Renáta Šínová, Ph.D. (UPOL), Mgr. Bc. Zbyněk Vočka (Olomoucký kraj, online), Mgr. Zuzana Durajová (KVOP) – host, Mgr. Štěpán Klásek (MV) – host, Markéta Moravcová – host (SPMP ČR, online), PhDr. Filip Novotný LL.M. – host (MPSV, online)

Přítomných bylo 8 z 11 členů.

Program jednání:

1. Přivítání účastníků a hostů.
2. Aktuální témata v oblasti podpory osob s omezenou schopností právně jednat.
 - a. Lex Anička a možnosti hodnocení potřeby podpory při právním jednáním (ustanovení zákona o zvláštních řízeních soudních).
 - b. Nové zajímavé rozsudky.
 - c. Strategická litigace v oblasti opatrovníka bez omezení.
3. Výzkum využívání opatrovnictví a alternativ k omezení svéprávnosti v ČR.
4. Návrhy národního plánu podpory rovných příležitostí pro osoby se zdravotním postižením 2026–2030 v oblasti opatrovnictví a alternativ k omezení svéprávnosti (čl. 12 Úmluvy).
5. Financování veřejného opatrovnictví v krajích (prezentace MV).
6. Informace o justičním facilitátorovi jako opatření pro přístup ke spravedlnosti osob s mentálním a psychosociálním postižením podle čl. 13 Úmluvy.
7. Stanovení dalších kroků, úkolů a termínu dalšího zasedání.

1. Přivítání účastníků a hostů.

Jednání zahájila předsedkyně Výboru Camille Latimier, která přivítala účastnice a účastníky a stručně shrnula plánovaný program jednání.

2. Aktuální témata v oblasti podpory osob s omezenou schopností právně jednat.

a. Lex Anička a možnosti hodnocení potřeby podpory při právním jednáním (ustanovení zákona o zvláštních řízeních soudních).

b. Nové zajímavé rozsudky.

c. Strategická litigace v oblasti opatrovníka bez omezení.

V rámci tohoto bodu proběhla diskuze o aktuálních tématech. Jedním z důležitých návrhů v oblasti legislativy je novela zákona o zvláštních řízeních soudních, známá jako „Lex Anička“, která je aktuálně po třetím čtení v Poslanecké sněmovně. Tato novela přináší nové možnosti hodnocení potřeby podpory při právním jednání vytvořené soudním sociálním pracovníkem. Nově by již nebylo povinností soudu provést důkaz znaleckým posudkem, ale dostačující by byla zpráva o duševní poruše od lékaře. Očekává se projednání návrhu v senátu na schůzi, která se bude konat 2. července.

Diskutovalo se také o potřebě posílit pozice soudních sociálních pracovníků, z nichž je aktuálně k dispozici pouze 20, což je považováno za nedostačující. Justiční akademie se proto intenzivně zaměřuje na vzdělávání a podporu těchto pracovníků, včetně pořádání odborných seminářů nebo školení zaměřených na různé profese, aby soudy měly k dispozici dostatek kvalifikovaných pracovníků. (Semináře Justiční Akademie se zaměřují i na témata potřebná k rozhodnutí o zavedení soudní soc. pracovníků, včetně informací pro soudy, které jsou krátce pro zavedení této funkce. Jedná se o ekonomické aspekty, personální otázky, výkaznictví, vzory formulářů atd.) V případě soudních sociálních pracovníků je potřeba dále podporovat jejich vzdělávání, ať už prostřednictvím navazujících projektů či systematickým financováním ze státního rozpočtu.

Dalším významným tématem byly nové soudní rozsudky. Například případ Krpelík vs. ČR otevřel debatu o procesní ochraně osob s mentálním postižením v trestním řízení. Jednalo se o muže s lehkým mentálním postižením, který podepsal dokumenty bez právního zastoupení, což bylo následně zpochybněno jeho advokátem. Tento případ zdůrazňuje potřebu přiměřených ochranných opatření v takových situacích. Zmiňovány byly i další případy, například rozhodnutí Nejvyššího soudu týkající se opatrovnictví bez omezení svéprávnosti, kde byla kritizována tendence k nedostatečnému přezkumu či nepřiměřeným zásahům do fungující péče rodin.

V Poslanecké sněmovně aktuálně probíhá jednání o zákonu o veřejném opatrovnictví, který by měl jasně deklarovat gestora tématu a dále zavést možnost uzavírání veřejnoprávních smluv o výkonu veřejného opatrovnictví mezi obcemi. Původní vládní návrh byl připojen k poslaneckému návrhu, kterým se mění zákon o obcích. Návrh mj. umožňuje, aby obec, která nemá dostatečné kapacity či kvalifikovaný personál, přenesla tuto odpovědnost na jinou obec. Nicméně byla vyjádřena obava, že u stávajících opatrovanců by tato změna probíhala bez jejich aktivní participace, což je považováno za zásadní problém. Kritizováno bylo také to, že návrh neřeší možnost, aby soud mohl určit jiného vhodného opatrovníka, například na základě individuálních potřeb opatrovance. V souvislosti s novelou se diskutovalo také o otázce, zda by právnické osoby, například neziskové organizace, mohly být jmenovány opatrovníky. Některé soudy tohoto výkladu již využívají, přičemž právnické osoby jsou vnímány jako možné efektivnější řešení, protože jejich zaměstnanci často udržují těsnější kontakt s opatrovanci než představitelé obcí. Téma však není legislativně jasně vyřešeno a vyžaduje další rozpracování, aby odpovídalo potřebám praxe a zajistilo dostatečnou ochranu práv opatrovanců.

Důležitou součástí diskuze byly také otázky týkající se podpory pečujících osob, které by měly být motivovány a podporovány v jejich roli, spíše než aby byly zatěžovány dalšími procesními překážkami. Bylo zdůrazněno, že nepřiměřené zásahy do fungující péče mohou mít negativní dopady nejen na opatrovance, ale také na rodiny jako takové.

Odkazy na zmiňovaná rozhodnutí: ESLP, [Martinez Fernandez proti Maďarsku](#) nebo https://www.mezisoudy.cz/databaze-judikatury/detail-rozhodnuti/bff5f918-3b56-11f0-bf24-005056b43026_martinez-fernandez; ESLP, [KRPELÍK vs. THE CZECH REPUBLIC](#)

3. bod – Výzkum využívání opatrovnictví a alternativ k omezení svéprávnosti v ČR.

Camille Latimier informovala, že dlouhodobý výzkum zaměřený na problematiku svéprávnosti nebyl schválen, a to ani po přepracování první verze návrhu. Na MPSV však byla nalezena kompromisní cesta. Výzkum by mohl být realizován nikoliv jako dlouhodobý tříletý projekt, ale ve třech fázích, přičemž každý rok by byl zaměřen na konkrétní část problematiky. Filip Novotný z MPSV tak nyní pracuje na přepracování návrhu výzkumu. Diskutuje se o využití kratšího ročního výzkumu, který by se zaměřil na případovou studii u tří vybraných okresních soudů. Cílem této fáze by bylo identifikovat systémové bariéry a vytvořit základ pro další navazující šetření, které by se blíže hypotézami z případové studie zabývalo. Filip Novotný uvedl, že aktuálně čeká na vyhodnocení ceny výzkumu. Jakmile bude připravena finální verze návrhu, bude předložena ke schválení v rámci ministerstva. Na základě debat se nyní výzkum zaměří na užší a konkrétnější cíl, aby bylo možné výzkum realizovat.

Dalším zajímavým tématem, které vzešlo během diskuzí, je situace v domovech pro seniory a domovech pro osoby se zdravotním postižením, kde často preferují, aby jejich klienti nebyli omezeni ve svéprávnosti. Tato zkušenost by mohla být zahrnuta do zamýšleného výzkumu jako příklad praktických přístupů, které by mohly přispět k lepšímu porozumění problematice.

4. bod – Návrhy národního plánu podpory rovných příležitostí pro osoby se zdravotním postižením 2026–2030 v oblasti opatrovnictví a alternativ k omezení svéprávnosti (čl. 12 Úmluvy).

Pavel Ptáčník poskytl informace o tvorbě již osmého národního plánu pro osoby se zdravotním postižením na období 2026–2030. Tento plán navazuje na stávající, jehož platnost brzy skončí. Byla vytvořena pracovní skupina složená ze zástupců relevantních rezortů, organizací zastupujících osoby se zdravotním postižením a odborníků na danou problematiku. Pracovní skupina již absolvovala dvě schůzky a jejím úkolem je připravit koncept, který bude vycházet z Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením. Bude nutné přihlídnout i k realitě navržených opatření a zohlednit ty úkoly, jejichž naplnění je v daném období skutečně dosažitelné. Šestá kapitola návrhu, zaměřená na přístup ke spravedlnosti, má za cíl zajistit lepší ochranu práv osob se zdravotním postižením, zejména ve vazbě na článek 12 Úmluvy. Cílem je také vybrat prioritní opatření, která budou postupně realizována tak, aby přispěla ke zlepšení rovného přístupu ke spravedlnosti pro osoby se zdravotním postižením.

Camille Latimier následně představila návrhy jednotlivých opatření, která vychází ze souboru návrhů k novému národnímu plánu, které obdrželo Oddělení práv osob se zdravotním postižením, a návrhů KVOP a ke kterým se v rámci diskuze vyjadřovali zejména zástupci Ministerstva spravedlnosti, v jejich gesci by bylo plnění většiny navržených opatření.

Mezi projednávaná dílčí témata bylo zahrnuto:

1. Reforma přístupu podpory a rozhodování:

Jedním z hlavních cílů návrhu je vytvoření plánu přechodu od náhradního k podporovanému rozhodování. Tento plán by měl za cíl upustit od institutu omezování svéprávnosti a upřednostnit alternativní formy podpory. Navrhovaná opatření se týkají nejen legislativních změn, ale i zavedení

systému pro vzdělávání, poradenství, monitoring a podporu profesionálních podpůrců i opatrovníků. Tím by mělo být zajištěno, že podpora odpovídá individuálním potřebám lidí.

2. Zajištění finanční a metodické podpory:

Pro zajištění efektivní nápomoci je klíčové vytvoření stabilního systému financování. To zahrnuje podporu poskytovanou neziskovým organizacím, které by mohly zajišťovat profesionální nápomoc, případně zavedení mechanismu kompenzací na způsob péče o pěstouny.

3. Omezení zásahů do svéprávnosti v oblasti základních práv

Je navrhováno, aby zásahy do svéprávnosti nezasahovaly zbytečně do základních lidských práv a aby rozhodnutí o omezení svéprávnosti nemělo automatické a nepřiměřené dopady v jiných oblastech života člověka. Soudy zasahují i do oblastí, kde je to zbytečné vzhledem k existenci mírnějších alternativ, nebo kde to znamená zásah do základních práv (např. právo uzavřít manželství). Mohou tak vznikat i omezení v oblastech, které s danou situací nijak nesouvisí (např. ztráta zaměstnání, zákaz nákupu běžného zboží). Proto se navrhuje provést podrobnou analýzu dopadů rozhodnutí o omezení svéprávnosti v praxi a na základě zjištění upravit právní předpisy tak, aby k omezením v základních právech či jiných oblastech docházelo jen tehdy, kdy je to skutečně nezbytné a odůvodněné (do doby, než by byl zrušen institut omezení svéprávnosti).

4. Zvýšení informovanosti a vzdělávání:

Návrh zahrnuje také opatření na zvýšení povědomí o problematice svéprávnosti a alternativních formách podpory. Plánuje se vytvoření vzdělávacích programů pro soudce, advokáty, sociální pracovníky a další relevantní subjekty. Osvěta by měla být zaměřena rovněž na širokou veřejnost, aby došlo ke zvýšení povědomí o právech osob se zdravotním postižením v této oblasti.

5. Podpora v rozhodování v souladu s Úmluvou

Právní úprava podpůrných opatření by měla odpovídat principům článku 12 Úmluvy, zejména aby byla dobrovolná, respektovala přání člověka a umožňovala jeho plné zapojení do rozhodování. V praxi nyní chybí profesionální podpůrci, někdy převládá paternalismus nad respektem k přáním člověka a není zajištěn efektivní dohled.

6. Řízení o svéprávnosti a podpora v rozhodování

Řízení o svéprávnosti by mělo odpovídat principům sociálního modelu postižení a respektovat individuální potřeby člověka. Plošné zavedení soudního sociálního pracovníka umožní soudům lépe posuzovat schopnosti a potřeby podpory člověka, nejen jeho zdravotní stav. Pro tento krok je nutné legislativně upravit postavení těchto pracovníků, vymezit jejich odborné požadavky a zajistit stabilní financování.

7. Dříve vyslovená přání

Lidé s postižením nebo jiné zranitelné osoby by měli mít možnost s předstihem vyjádřit svou vůli a preference pro situace, kdy by v budoucnu nebyli schopni sami rozhodovat. Návrh má zajistit, aby tato přání byla respektována a byla právně závazná. Návrh proto obsahuje také opatření týkající se legislativního ukotvení dříve vyslovených přání v právním řádu ČR tak, aby tato forma projevu vůle byla v praxi srozumitelná a přístupná. Součástí navržených opatření je kromě vypracování metodiky a informačních materiálů také vzdělávání odborníků (např. soudců, zdravotníků, sociálních pracovníků) o významu a aplikaci dříve vyslovených přání v souladu s Úmluvou.

Ministerstvo k jednotlivým návrhům prezentovalo své postoje a navrhlo nejen úpravy v textu opatření, ale i vhodnější nastavení gestorů a indikátorů plnění.

Během následujících měsíců proběhne další zpracování jednotlivých kapitol a opatření, včetně hledání kompromisů mezi požadavky jednotlivých stran. V září 2025 se plánuje další zasedání pracovní skupiny pro tvorbu národního plánu, kde budou předložena upravená opatření v rámci dalších oblastí včetně oblasti 6. Do konce roku 2025 by měl být návrh národního plánu připraven k projednání vládou.

5. bod – Financování veřejného opatrovnictví v krajích (prezentace MV).

Ministerstvo vnitra představilo aktuální informace o financování a organizaci veřejného opatrovnictví. Agenda veřejného opatrovnictví za poslední roky vykazuje trvalý nárůst – pro rok 2026 je evidováno celkem 15 528 opatrovanců, což představuje meziroční nárůst o 580 opatrovanců (+4 %). Celkový příspěvek na výkon veřejného opatrovnictví bude činit 473,4 mil. Kč, což je meziroční navýšení o 17,5 mil. Kč. Nárůst se týká jak obcí (o 530 opatrovanců), tak Prahy (o 52 opatrovanců). Veřejné opatrovnictví aktuálně vykonává 1 466 obcí, přičemž 949 obcí má pouze 1–3 opatrovance. Největší počet opatrovanců vykazují města Praha (1 041), Ostrava (491), Brno (310), Plzeň (224) a Vejprty (167). Z analýz vyplývá, že agenda veřejného opatrovnictví je vykonávána asymetricky. Zatímco některé obce vykonávají pouze několik opatrovnictví, jiné, například v oblastech s vysokou koncentrací pobytových zařízení, vykazují významně vyšší počty opatrovanců (např. Vejprty). Ministerstvo také upozornilo na dlouhodobý nedostatek prostoru pro valorizaci příspěvku na jednoho opatrovance, který zůstává od roku 2020 ve výši 30 500 Kč ročně.

Systém sběru údajů o opatrovancích se v současnosti řídí harmonogramem, kdy obce vykazují data k 31. březnu. Nově se však plánuje změna sběru, přičemž údaje budou vykazovány k 1. lednu. Ministerstvo také plánuje zavést nový jednotný informační systém sběru dat, který by měl být funkční od září 2025. Tento systém by měl nahradit stávající excelové tabulky a umožnit efektivnější sběr a zpracování údajů. Ministerstvo rovněž plánuje zlepšit informovanost obcí o metodice sběru, kontrole a opravě údajů prostřednictvím vytvoření sítě pro sdílení poznatků z praxe mezi MV, krajskými metodiky a obcemi. Nový systém sběru dat by měl umožnit přesnější evidenci a eliminovat chyby spojené s ručním zadáváním údajů. Změny v systému by mohly přispět k lepšímu řízení a plánování v oblasti veřejného opatrovnictví.

6. Bod – Informace o justičním facilitátorovi jako opatření pro přístup ke spravedlnosti osob s mentálním a psychosociálním postižením podle čl. 13 Úmluvy.

Téma bylo obsaženo v rámci předchozích bodů.

7. Bod – Stanovení dalších kroků, úkolů a termínu dalšího zasedání.

Další zasedání se uskuteční na podzim 2025. Camille Latimier poté poděkovala účastníkům jednání za účast a inspirativní diskuzi a zasedání ukončila.

V Praze dne 24.06.2025

Zapsala: Blanka Espinoza
Úřad vlády ČR, Oddělení práv osob se zdravotním postižením

Schválila: Camille Latimier
předsedkyně Výboru